

فصلنامه سیاست‌های راهبردی و کلان/ سال چهارم، شماره چهاردهم، تابستان ۱۳۹۵ / صفحات ۴۹-۶۵

بررسی اندازه‌ی دولت و رابطه آن با رشد اقتصادی: مطالعه‌ی موردی کشورهای منطقه چشم انداز (۲۰۱۳-۲۰۰۳)

یوسف محنت فر^۱، سیده ندراحیمی^۲

تاریخ دریافت: ۱۳۹۴/۱۰/۳ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۵/۴/۲۷

چکیده

در مقاله حاضر رابطه‌ی تجربی بین اندازه‌ی دولت و رشد اقتصادی در ۲۳ کشور منطقه چشم انداز در دوره‌ی زمانی ۲۰۰۳-۲۰۱۳ با استفاده از الگوی داده‌های تابلویی بررسی شده است. نتایج حاصل از این تحقیق نشان می‌دهد از آنجایی که تعدادی از این کشورها از درآمدهای سرشار نفتی بهره‌مندند، اندازه‌ی دولت اثر منفی و معنی داری بر سرمایه‌گذاری بخش خصوصی و تولید ناخالص داخلی دارد. از سوی دیگر نرخ رشد نیروی کار، نرخ رشد سرمایه و نرخ رشد صادرات اثر مثبت بر رشد اقتصادی دارند. بنابراین این کشورهای مورد بررسی باید در اندازه تصدی در اقتصاد خود تجدید نظر نموده تا از طریق کاهش هزینه‌های خود به رشد اقتصادی کمک نمایند. این کشورها برای تسهیل در رشد اقتصادی باید در تخصیص بهینه‌ی منابع و افزایش کارایی اقتصادی ایفای نقش نمایند.

طبقه بندی JEL: N1، O1، O5، C23.

واژگان کلیدی: اندازه دولت، رشد اقتصادی، الگوی داده‌های تابلویی، منطقه چشم انداز.

Email: ymehnatfar@yahoo.com

Email: nedarahimi679@gmail.com

۱. عضو هیئت علمی دانشکده علوم اقتصادی و اداری دانشگاه مازندران

۲. دانشجوی کارشناسی ارشد اقتصاد دانشگاه الزهرا

مقدمه

تاثیر اندازه دولت بر رشد اقتصادی در چند دهه اخیر توجه زیادی از اقتصاد دانان را به خود جلب کرده است. بطور نظری، اگر بخش دولتی از کارآمدی کمتری نسبت به بخش خصوصی برخوردار باشد، پس اندازه بزرگتر دولت منجر به رشد کندتر اقتصادی خواهد شد. اما اگر بخش دولتی کالاهای اساسی عمومی را که تولیدکنندگان بخش خصوصی قادر به فراهم سازی آن نیستند را فراهم سازد، در نتیجه اندازه بزرگتر دولت به رشد سریعتر اقتصادی منجر خواهد شد. (محنت فر وهمکاران، ۱۳۸۶) [12]. اقتصاددانان مهمترین وظایف دولت در وظایف ذاتی آن، شامل امنیت، بهداشت و آموزش می‌دانند. برخی این وظایف را برای دولت کافی ندانسته، برای حفظ تعادل اقتصادی، دخالت دولت در اقتصاد را به دلیل شکست بازار، ضروری می‌دانند. در مقابل، برخی دخالت دولت را مداخله گرایانه و محدود کننده آزادی و انتخاب به حساب آورده و آن را عامل غیر کارآمد و رانتهی شدن دولت قلمداد می‌کنند که از این رهگذر، نظریه شکست دولت مطرح می‌گردد. به همراه توسعه بی‌سابقه بخش عمومی در قرن بیستم بسیاری از اقتصاددانان، کارایی بخش عمومی را در رشد و توسعه اقتصادی و همچنین رفاه اجتماعی را مورد بررسی قرار دادند. اساساً یکی از محورهای مهم این مطالعات، تعیین اندازه مطلوب و بهینه دولت است. سرمایه گذاری در منابع انسانی با بالابردن سطح مهارت‌ها و تخصص‌های نیروی کار و افزایش قابلیت‌های آن می‌تواند موجب ارتقای کمی و کیفی تولید شده و کارایی استفاده از سرمایه‌های مادی را بالا برد. نیروی کار ماهر و برخوردار از دانش و تخصص بخش اعظم عوامل تولید و اقتصاد مبتنی بر دانش را تشکیل می‌دهد. (جعفری صمیمی و همکاران، ۱۳۸۹، ص ۲۰) [۱]

یکی از شاخص‌های کلیدی جهت بررسی و ارزیابی عملکرد اقتصادی دولت، مخارج دولت می‌باشد. معمولاً مخارج دولت سهم قابل ملاحظه‌ای از درآمد ملی را به خود اختصاص می‌دهند. اگر این مخارج به طور مناسب هزینه شود، می‌تواند تحریکات اقتصادی و به دنبال آن، زمینه‌های ایجاد اشتغال و رشد و توسعه اقتصادی را فراهم آورد. در اقتصاد ایران دولت سهم بسیار بالایی از اقتصاد کشور را به خود اختصاص داده است و به تناسب این ساختار مخارجش هر ساله افزایش در طی سال‌های اخیر پیدا کرده است. از جهت دیگر، گسترش ضروری خدمات عمومی، دولت‌ها را مجبور ساخت که خود بصورت عملی اقتصادی درآیند و مواردی چند به تولید نیز دست زدند حکومت‌های امروزی، با توجه به حجم تولید ملی که در چارچوب بخش دولتی صورت می‌گیرد و با در نظر گرفتن ملاحظه آنان در بخش خصوصی هدایت آن در مسیری خاص بصورتی گوناگون، ابزار بسیار قدرتمندی در کنترل و هدایت اقتصاد کشورها به طرز نسبتاً قاطع در دست دارند. علاوه بر این، تحقق این فرآیند شرطی اجتناب پذیر در توسعه کشورها به صورتی همگن و با برنامه ریزی کارآ و موثر بشمار می‌رود. به موازات فعالیت کلان اقتصادی در کشور، سهم دولت در اقتصاد نیز رو به افزایش بوده است و در بسیاری از حوزه‌ها شاهد تاثیر مداخله دولت بر روندهای اقتصاد و ابزار بوده ایم. امروزه در کمتر جای عالم اثری از اقتصاد خصوصی و دولتی خاص می‌توان یافت بلکه امروزه اکثر جوامع دارای اقتصاد مختلط می‌باشند. در این مقاله از

الگوی داده‌های تابلویی^۱ برای بررسی اندازه دولت بر رشد اقتصادی در کشورهای منطقه چشم انداز استفاده شده است.

مقاله‌ی حاضر در ۵ بخش کلی ارائه شده است. بخش اول مقدمه، بخش دوم مروری بر ادبیات موضوع و بررسی مطالعات تجربی، در بخش سوم الگوی تابلویی و شکل کلی آن، (الگوی تابلویی با اثرات ثابت و الگوی تابلویی با اثرات تصادفی و همچنین آزمون‌های) استفاده شده است. بخش چهارم با توجه به داده‌های مورد نظر مدل‌های تجربی همراه با نتایج برآورد مدل‌های مورد بررسی قرار گرفته است، در بخش پنجم خلاصه، نتیجه‌گیری و ارائه پیشنهادات سیاستی پرداخته شده است.

۱. مبانی نظری و مروری بر ادبیات موضوع

نتایج پژوهش‌های انجام شده در مورد اثر اندازه دولت بر رشد اقتصادی به دو دسته تقسیم میشوند دسته اول مطالعاتی هستند که اثر اندازه دولت بر رشد اقتصادی را مثبت میدانند. این مطالعات اثر مثبت اندازه دولت بر رشد را ناشی از عملکرد دولت در زمینه‌هایی مانند حمایت از حقوق مالکیت، برقراری نظام پایدار پولی، توسعه زیربنای، تولید کالاهای عمومی، تأمین امنیت ملی و ایجاد نظام قضایی عادل که زمینه‌های رشد پایدار را ایجاد میکنند، میدانند. (محنت فر و همکاران، ۱۳۹۲) [۷]. دسته دوم این مطالعات اثر افزایش مخارج دولت بر رشد اقتصادی را منفی میدانند و برای این مسأله سه عامل مهم را در نظر میگیرند؛ عامل اول، رشد مالیات و استقراض دولت برای تأمین مخارج خود است که به انتقال منابع بخش خصوصی به دولت و در نهایت، کاهش سرمایه‌گذاری بخش خصوصی و رشد اقتصادی منجر میشود. عامل دوم به اثر افزایش سهم بخش دولتی در اقتصاد و بازدهی نزولی ناشی از هزینه‌های دولت باز میگردد. با افزایش مخارج دولت پس از تأمین مالی کالاهای عمومی و اولویت دار، منابع به ارائه کالاهایی که دولت در تولید آنها کارایی ندارد، انتقال مییابد و در این صورت بازدهی نزولی هزینه‌های دولت به کاهش رشد منجر خواهد شد. عامل سوم به این مسأله باز میگردد که سازوکار سیاسی انجام امور توسط دولت دارای پویایی کمتری در مقایسه با فرایند بازار است و از این رو افزایش اندازه دولت میتواند اثر منفی بر رشد اقتصادی داشته باشد. بررسی نقش دولت در فعالیتهای اقتصادی و به ویژه اثرات اشتغال‌زایی و رشد اقتصادی سرمایه‌گذاری دولت از مباحث مهم و اساسی حوزه‌ی اقتصادی کلان و بویژه اقتصاد رفاه می باشد

۱-۱. مطالعات انجام شده خارجی

رام (۱۹۸۶) با استفاده از الگوی داده‌های تابلویی و اطلاعات ۱۱۵ کشور زی دوره‌ی زمانی ۱۹۸۰-۱۹۶۰ به این نتیجه رسید که اثر اندازه‌ی دولت، سرمایه‌گذاری و نرخ رشد نیروی کار بر رشد تولید ناخالص داخلی مثبت است.

بارو (۱۹۹۱) نیز با استفاده از همان الگوی رام (۱۹۸۶) ولی با استفاده از داده‌های ۹۸ کشور در دوره‌ی زمانی ۱۸۵۰ الی ۱۹۶۰ تاثیر مصارف دولتی، سرمایه‌گذاری دولتی و سرمایه‌گذاری بخش خصوصی بر رشد اقتصادی را به ترتیب منفی، بی اثر و مثبت به دست آورد.

دیوار جان و همکاران (۱۹۹۶) با استفاده از الگوی داده تابلویی با اثرات ثابت برای ۴۳ کشور در حال توسعه در طول ۲۱ سال (۱۹۷۰-۱۹۹۰) به این نتیجه رسیدند که مخارج مصرفی دولت اثر مثبت و مخارج سرمایه‌ی دولت اثر منفی بر رشد اقتصادی بلندمدت دارد.

گوسه (۱۹۹۷) نیز با استفاده از الگوی مورد استفاده‌ی داوراجان و همکاران (۱۹۹۶) و روش تخمین OLS و داده‌های ۵۹ کشور دنیا با درآمد سرانه‌ی متوسط، تاثیر GDP سرانه با یک وقفه‌ی زمانی و انباشت سرمایه را بر رشد اقتصادی این کشورها مثبت، و تاثیر نرخ رشد نیروی کار و اندازه‌ی دولت را منفی ارزیابی نمودند.

یاسین^۲ (۲۰۰۳) با استفاده از داده‌های کشوری صحرای آفریقا با استفاده از الگوی داده‌های تابلویی و به صورت اثرات ثابت و تصادفی به این نتیجه رسید که مخارج دولت، آزادی تجاری و سرمایه‌گذاری بخش خصوصی اثر مثبت بر رشد اقتصادی این کشورها دارد و گسترش کمک‌های خارجی و نرخ رشد جمعیت اثر بی معنایی بر آن دارد.

آنایمان (۲۰۰۴) با استفاده از داده‌های کشور برونه ای در دوره‌ی زمانی ۲۰۰۱-۱۹۹۱ اثر اندازه‌ی دولت بر رشد اقتصادی را با بهره‌گیری از مدل رشد نئوکلاسیک و الگوی خود رگرسیون با وقفه‌های توزیع شده، مورد بررسی قرار داد. نتایج تخمین وی نشان داد که مخارج دولت به صورت یک تابع درجه‌ی سه بر رشد بلندمدت تاثیر می‌گذارد. به عبارتی دیگر، اندازه‌ی کوچک و بزرگ دولت بر رشد اقتصادی اثر منفی دارد، درحالی که اندازه‌ی مناسب دولت، رشد اقتصادی را افزایش می‌دهد.

لوپزیدیس و واموکاس^۳ (۲۰۰۵) با استفاده از داده‌های کشورهای انگلستان، ایرلند و یونان در دوره‌ی زمانی ۱۹۶۰-۱۹۹۵ و با استفاده از آزمون علیت گرنجر در چارچوب مدل تصحیح خطای برداری دو متغیره نشان دادند که اندازه‌ی دولت رابطه‌ی مثبت معنی داری با رشد اقتصادی در کوتاه مدت و بلند مدت در کشورهای انگلستان و ایرلند دارد.

آلفونسو و فورسری (۲۰۰۸) با استفاده از الگوی داده‌های تابلویی با اثرات ثابت و داده‌های ۱۵ کشور عضو سازمان همکاری اقتصادی و توسعه (OECD) در طول دوره‌ی زمانی ۱۹۷۰ الی ۲۰۰۴ نتیجه‌گیری کردند که مالیات‌های غیرمستقیم، کمک‌های مردمی، مخارج مصرفی دولت و یارانه‌ها اثر منفی و سرمایه‌گذاری بخش خصوصی اثر مثبت بر رشد اقتصادی این کشورها دارد، ولی مخارج سرمایه‌ی دولت اثر معنی داری بر آن ندارد.

گریگوریو و گوش (۲۰۰۹) نیز با استفاده از الگوی داده‌های تابلویی و روش تخمین GMM و داده‌های ۱۵ کشور در حال توسعه طی دوره‌ی زمانی ۱۹۹۹-۱۹۷۲ به این نتیجه رسیدند که مخارج کل دولت اثری مثبت بر رشد اقتصادی این کشورها دارد، در حالی که مخارج مصرفی دولت و مخارج سرمایه‌ی آن به ترتیب دارای اثرات مثبت و منفی بر رشد اقتصادی هستند.

۲-۱. مطالعات انجام شده داخلی

دار و امیر خلخالی (۲۰۰۲) [۱۳] نیز داده‌های سالانه‌ی ۱۹ کشور عضو OECD را برای بررسی رابطه‌ی بین اندازه‌ی دولت و رشد اقتصادی در دوره‌ی ۱۹۹۹-۱۹۷۱ به کار گرفتند. نتایجی که با استفاده از تکنیک داده‌های تابلویی با اثرات تصادفی به دست آوردند، نشان داد که رشد بهره‌وری کلی عوامل تولید در کشورهایی که اندازه‌ی دولت در آن‌ها کوچک‌تر است و اندازه‌ی بزرگ دولت از طریق کاهش بهره‌وری عوامل تولید، اثر سوء بر رشد اقتصادی می‌گذارد.

رفیعی و زیبایی (۱۳۸۲) [۳] با استفاده از الگوی ARDL و داده‌های سال‌های ۷۹-۱۳۵۰ به این نتیجه رسیدند که مخارج کل دولت و مخارج مصرفی دولت در بلندمدت بر رشد اقتصادی دارای تاثیر منفی، ولی در کوتاه مدت بی اثر است.

شفیعی و همکاران (۱۳۸۳) [۴] با استفاده از الگوی مورد استفاده رفیعی و زیبایی (۱۳۸۲) و داده‌های سری زمانی ۸۲-۱۳۳۸ چنین نتیجه‌گیری کردند که مخارج عمرانی اثر مثبت، مالیات‌ها اثر منفی و مخارج جاری هیچ تأثیری بر رشد اقتصادی ندارد. صادقی شاهدانی و دیگران (۱۳۸۸) [۵] اثرات نقش حاکمیتی و تصدی‌گری دولت در اقتصاد بر توزیع درآمد را بررسی کردند.

محنت فر و کریمی (۱۳۸۵) [۸] به ارزیابی نقش افزایش درآمدهای نفتی در اندازه دولت در اقتصاد ایران پرداختند نتایج نشان داد که افزایش درآمدهای نفتی در روند افزایش اندازه و حجم دولت موثر بوده است.

۲. ارائه مدل، معرفی متغیرها و روش تحقیق

تابع تولید اقتصاد را با فرض اینکه شکل آن به صورت یک تابع کابت داگلاس باشد، می‌توان به صورت زیر در نظر گرفت:

$$y_t = B_0 \exp\left(\frac{B_1 G^2 B_2 G^3 B_3 G^4}{2 \quad 3 \quad 4}\right) (\text{TEXPO})^{B_4} (\text{TK})^{B_5} \times (\text{TCAP})^{B_6} \quad (1)$$

که در آن G نشانگر اندازه‌ی دولت، TEXPO مقدار کل صادرات سالانه، TK سطح سالانه‌ی کل نیروی کار مصرف شده و TCAPL موجودی کل سالانه‌ی سرمایه است. با لگاریتم گیری و دیفرانسیل گیری از رابطه‌ی (۱)، معادله‌ی زیر به دست می‌آید:

$$\text{GROWTH} = B_0 + B_1 G + B_2 G^2 + B_3 G^3 + B_4 (\text{GTEXPO}) + B_5 (\text{TK}) + B_6 (\text{GTCAP}) \quad (2)$$

نماد G در ابتدای متغیرها بیان کننده‌ی نرخ رشد سالانه‌ی متغیرهای تعریف شده است. مدل نهایی به صورت زیر می‌باشد:

$$\text{GROWTH} = B_0 + B_1 (G) + B_2 (G^2) + B_3 (G^3) + B_4 (\text{GEXPO}) + B_5 (\text{GK}) + B_6 (\text{INVG}) + U \quad (3)$$

که در آن G اندازه‌ی دولت، G^2 و G^3 ، به ترتیب اندازه‌ی دولت به توان ۲ و ۳، INVG نرخ رشد سرمایه (که شاخص آن سهم سرمایه گذاری در GDP است) و G نرخ رشد سالانه‌ی نیروی کار است. همچنین، U جزء اخلاص با فرض داشتن توزیع نرمال با میانگین صفر و واریانس ثابت می‌باشد. در این مدل برای تفاوت قائل شدن بین اندازه‌های مختلف دولت، از توان‌های مختلف این متغیر استفاده شده است. مدل دار و امیرخلخالی (۲۰۰۲) که شکل خاصی از مدل آنایمان (۲۰۰۴) است، به صورت زیر بیان می‌شود:

$$\text{GY} = \alpha_2 (\text{GK}) + \alpha_3 (\text{GL}) + A \quad (4)$$

در این تابع GY نرخ رشد GDP حقیقی، GK نرخ رشد انباشت سرمایه، GL نرخ رشد نیروی کاری و A معیار رشد بازدهی کل عوامل تولید است. صادرات (X) و اندازه‌ی دولت (GS/Y) نیز در این مدل از طریق تاثیر بر رشد بازدهی کل عوامل بر رشد اقتصادی اثر می‌گذارند:

$$A = \alpha_1 + \alpha_2 (\text{GX}) + \alpha_5 \left(\frac{\text{GS}}{\text{Y}}\right) + u \quad (5)$$

که در آن GX نرخ رشد صادرات و GS/Y نسبت مخارج دولت بر تولید ناخالص داخلی است. با قرار دادن A در معادله‌ی (۱۴)، معادله‌ی رشد نهایی به صورت زیر به دست می‌آید:

$$\text{GY} = \alpha_1 + \alpha_2 (\text{GX}) + \alpha_3 (\text{GL}) + \alpha_4 (\text{GX}) + \alpha_5 \left(\frac{\text{GS}}{\text{Y}}\right) + u \quad (6)$$

که در آن u جزء اخلاص با میانگین صفر و واریانس ثابت است.

دو مدل اخیر اکثر متغیرهای حقیقی که در سایر مدل‌های رشد مورد استفاده قرار گرفته‌اند را شامل می‌شوند. جهت برآورد این مدل‌ها از الگوی داده‌های تابلویی استفاده خواهد شد. یکی از مزیت‌های استفاده از الگوی داده‌های تابلویی بالا بردن میزان کارایی و قابلیت اطمینان نتایج به دست آمده از تخمین مدل‌هاست که این مزیت باعث می‌شود که نتایج به دست آمده از این روش، از نتایج به دست آمده از مطالعات مقطعی با سری زمانی قابل اطمینان تر باشد. این مقاله با استفاده از دو مدل معرفی شده و داده‌های 23 کشور منطقه چشم انداز، به بررسی اثر اندازه‌ی دولت بر رشد اقتصادی این کشورها می‌پردازد.

در این مقاله برای برآورد مدل‌های معرفی شده، از الگوی داده‌های تابلویی استفاده می‌نماید. استفاده از این الگو مزایای متعددی دارد که می‌توان به افزایش کارایی نتایج تخمین به دلیل استفاده از اطلاعات بیشتر و متنوع‌تر و نیز جامعیت نتایج تحلیل به دلیل توانایی این الگو در تفهیر آثار داده‌های مقطعی در کنار داده‌های سری زمانی کامل‌تر و جامع‌تر است. در داده‌های سری زمانی همواره با افزایش داده‌ها احتمال بروز همخطی افزایش می‌یابد. همچنین، بررسی‌های مقطعی فقط یک دید ایستا به محقق می‌دهد چراکه امکان بررسی روند متغیر در آن وجود ندارد. در الگوهای تابلویی هر دو مشکل به خوبی مرتفع می‌شود.

الگوی داده‌های تابلویی به دو بخش کلی الگوی داده‌های تابلویی با اثرات ثابت و الگوی تابلویی با اثرات تصادفی تقسیم می‌شود. تفاوت دو شکل کلی الگوهای تابلویی، در ثابت یا تصادفی فرض نمودن جزء عرض از مبدا برای مقاطع (کشورها) می‌باشد. برای اینکه از بین الگوهای تابلویی ذکر شده (اثرات تصادفی یا اثرات ثابت)، الگوی بهتری انتخاب شود، از آزمون‌ها سمن استفاده می‌شود. همچنین، برای بررسی وجود ریشه‌ی واحد در الگوهای تابلویی، از آزمون‌های لیون، لین و چو (۲۰۰۲)، بریتونگ (۲۰۰۰)، لیم، پسران و شین (۲۰۰۳)، کیشر برای آزمون دیکی فولر تعمیم یافته و فیشر برای آزمون فیلیپس برون استفاده شده است.

۳. برآورد مدل‌های اقتصادسنجی

مدل اصلی که در قسمت تصریح مدل ارائه شد، به صورت زیر می‌باشد:

$$GY = C(1) + C(2) \times Gc + C(3) \times GL + C(4) \times GX + C(5) \times Go Y + C(6) \times (Go Y)^3 + C(7) \times (Go Y)^3 \quad (Y)$$

که در آن GY نرخ رشد اقتصادی یا نرخ رشد GDP، GK، نرخ رشد سرمایه که پروکسی مورد استفاده برای آن سرمایه گذاری مستقیم بر GDP است، GL نرخ رشد نیروی کار، GX نرخ رشد صادرات و GoY نسبت مخارج دولت به GDP است. تمام متغیرهای مورد استفاده به قیمت‌های ثابت سال پایه‌ی ۱۹۹۰ هستند.

۳-۱. آزمون پایایی متغیرها

قبل از تخمین مدل باید داده‌ها از لحاظ پایایی مورد آزمون قرار گیرند. این مقاله از آزمون‌های *IPS*،^۲ آزمون فیشر برای آزمون دیکی فولر تعمیم یافته و آزمون فیشر برای آزمون فیلیپس پرون استفاده می‌نماید. نتایج آزمون پایایی داده‌ها به صورت خلاصه در جدول (۲) گزارش شده است. همان طور که از نتایج آزمون‌های مختلف در جدول (۲) مشخص شده است، تمام داده‌ها، به جزء متغیر اندازه‌ی دولت، در سطح معناداری ۵ درصد پایا هستند. پایایی اغلب متغیرهای مدل، احتمال اینکه ناپایایی متغیر نسبت مخارج دولت به تولید ناخالص داخلی به عنوان متغیر مسلط ظاهر شده و اعتبار نتایج برآورد را کاهش دهد کم می‌نماید. برای اطمینان از اینکه ناپایایی متغیر اندازه‌ی دولت در نتایج تخمین اثر سوء ندارد، ابتدا مدل را برآورد می‌نماییم و سپس اجزای اخلاص حاصله را از لحاظ پایایی آزمون می‌نماییم. اگر اجزای اخلاص پایا باشند، مدل تخمین زده شده کاذب نخواهند بود و بنابراین، وجود متغیر ناپایایی اندازه‌ی دولت در مدل، اعتبار نتایج تخمین را کاهش نمی‌دهد.

جدول ۲. نتایج آزمون ریشه‌ی واحد برای متغیرها (تعداد مشاهدات ۲۵۳ و تعداد مقاطع ۲۳)

متغیر	آزمون	آماره آزمون	سطح احتمال
نرخ رشد اقتصادی	لوین ولین و چاو	-۲/۸۹۴۷۰	-۰/۰۰۱۹
	ایم و پسران و شین	۲/۷۵	۰/۰۰۲۹
	فیشر-دیکی فولر	۳۱/۱۵	۰/۰۰۱۹
	فیشر-فیلیپس پرون	۲۵/۶	۰/۰۱۲۲
نرخ رشد سرمایه	لوین ولین و چاو	-۳/۶۱	۰/۰۰۲
	ایم و پسران و شین	-۲/۳۷	۰/۰۰۸
	فیشر-دیکی فولر	۲۸/۰۰۳	۰/۰۰۴۴
	فیشر-فیلیپس پرون	۸۲/۳۳	۰/۰۰۰

1. Levin, Lin and Chu (LLC)
2. Im, Pesaran and Shin (IPS)

نرخ رشد نیرو کار	لوین ولین و چاو	-۲/۳	۰/۰۱۵۲
	ایم وپسران وشین	-۴/۶۴	۰/۰۰۰
	فیشر-دیکی فولر	۴۵/۴۵	۰/۰۰۰
	فیشر-فیلیپس پرون	۹۰/۲۲	۰/۰۰۰
نرخ رشد صادرات	لوین ولین و چاو	-۲/۳	۰/۰۱۰۶
	ایم وپسران وشین	-۱/۶	۰/۰۴۸۵
	فیشر-دیکی فولر	۲۱/۶۱	۰/۰۳۹۱
	فیشر-فیلیپس پرون	۷۷/۸۸	۰/۰۰۰
gdpمخارج دولت به	لوین ولین و چاو	-۲/۷۹	۰/۰۰۲۶
	ایم وپسران وشین	-۲/۴۵	۰/۰۰۰۱
	فیشر-دیکی فولر	۲۱/۲۲	۰/۰۰۴
	فیشر-فیلیپس پرون	۳۱/۸۴	۰/۰۰۱۵

۲-۳. آزمون هاسمن

همان طور که پیش‌تر عنوان شد، تفاوت الگوی تابلویی با اثرات ثابت و تصادفی در ثابت یا تصادفی فرض نمودن جزء عرض از مبدا الگو می‌باشد. آزمون هاسمن برای انتخاب مدل بهینه بین الگوی اثرات ثابت و الگوی اثرات تصادفی به کار می‌رود. اگر آزمون ها سمن الگوی اثرات ثابت را تایید نماید، ضرایب به دست آمده از این مدل نسبت به الگوی اثرات تصادفی کارا تر است و در نتیجه، نتایج به دست آمده از الگوی تابلویی با اثرات تصادفی رد می‌شود و برعکس، اگر آزمون هاسمن نتایج الگوی تابلویی با اثرات تصادفی را تایید نماید، ضرایب به دست آمده از این الگو نسبت به الگوی تابلویی با اثرات ثابت کارا است و نتایج الگوی تابلویی با اثرات ثابت رد می‌شود. نتایج آزمون هاسمن به طور خلاصه در جدول (۴) گزارش شده است.

جدول ۴. نتایج آزمون هاسمن

شماره مدل	آماره آزمون	سطح احتمال
۱	۴/۸۲	۰/۰۳
۲	۸/۱۲	۰/۰۵
۳	۳/۱۷	۰/۰۸
۴	۶/۵۲	۰/۲۳
۵	۴/۶۴	۰/۱۳۴

نتایج آزمون هاسمن نشان می‌دهد که در سطح معناداری ۹۵ درصد، مدل‌های برآورد شده با استفاده از الگوی تابلویی با اثرات تصادفی دارای ضرایب کاراتری نسبت به الگوی تابلویی با اثرات ثابت هستند. به عبارتی دیگر، بین عرض از مبدهای تصادفی به دست آمده و سایر متغیرهای توضیحی مدل همخطی وجود ندارد. در بخش تصریح مدل تئوریک بیان شد که اجزای اخلاص به صورت نرمال توزیع شده‌اند. برای اطمینان از نرمال بودن اجزای اخلاص از آزمون جارگ-بهره استفاده می‌شود. نتایج آزمون جارگ-بهره در جدول (۵) ارائه شده است.

جدول ۵. آزمون نرمال بودن توزیع اجزای اخلاص

شماره مدل	سطح احتمال	آماره آزمون
مدل ۱ با اثر ثابت	۰/۲۲	۲۸/۹
مدل ۱ با اثر تصادفی	۰/۰۰۰	۴۸
مدل ۲ با اثر ثابت	۰/۰۰۱	۲۸
مدل ۲ با اثر تصادفی	۰/۰۰۰	۴۷
مدل ۳ با اثر ثابت	۰/۰۰۳	۲۸
مدل ۳ با اثر تصادفی	۰/۰۰۰	۴۸
مدل ۴ با اثر ثابت	۰/۰۰۴	۲۴
مدل ۴ با اثر تصادفی	۰/۰۰۰	۲۵
مدل ۵ با اثر ثابت	۰/۰۰۰۳	۲۸/۵۸
مدل ۵ با اثر تصادفی	۰/۰۰۰۰	۴۸/۵

ماخذ: محاسبات تحقیق

همان طور که ملاحظه می‌شود اجزای اخلاص تمامی مدل‌های برآورد شده در سطح معناداری ۹۹ درصد به صورت نرمال توزیع شده‌اند.

۴. نتایج برآورد مدل‌های تجربی

از مدل اصلی، پنج مدل برای تخمین اقتباس شده است که در این قسمت نتایج تخمین آن‌ها ارائه می‌شود:
مدل اول:

$$GY = C(1) + C(2) \times GK + C(3) \times GL + C(4) \times GX + C(5) \times GoY \quad (8)$$

این مدل در حقیقت، مدل ارائه شده توسط دار و امیرخلخال (۲۰۰۲) است.

$$\text{Go } Y^2 \times GX + C(5) \times GL + C(4) \times GK + C(3) \times GY = C(1) + C(2) \quad (9) \quad \text{مدل دوم:}$$

$$\text{Go } Y^3 \times GX + C(5) \times GL + C(4) \times GK + C(3) \times GY = C(1) + C(2) \quad (10) \quad \text{مدل سوم:}$$

$$(\text{Go } Y)^2 \times \text{Go } Y + C(6) \times GX + C(5) \times GL + C(4) \times GK + C(3) \times GY = C(1) + C(2) \quad (11) \quad \text{مدل چهارم:}$$

$$\text{Go } Y \times GX + C(5) \times GL + C(4) \times GK + C(3) \times GY = C(1) + C(2) \quad \text{مدل پنجم:}$$

$$+C(6) \times (\text{Go } Y)^3 + C(7) \times (\text{Go } Y)^3 \quad (12)$$

نتایج برآورد این پنج مدل در جدول (۳) ارائه شده است

جدول ۳. نتایج برآورد مدل‌های تجربی.

مقدار آماره							آماره	الگو	معادله
GOY ₃	GOY ²	GX	GC	GL	GOY	C			
-	-	۰/۱۰۸۹	۰/۲۳۸۱	۱/۲۸	-۴/۶۸	۱/۲۰۹	cofe	اثر ثابت	۱
-	-	۴/۸	۶/۵۳	۴/۹۹	-۵/۸۶	۱/۳۶	T		
-	-	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۱۷۱	Prob		
٪ ۴۸	\bar{R}^2		۲/۰۵	D.W		۷/۱۵	f		
-	-	۰/۱۷	۰/۲۰۵	۱/۰۳۶	-۲/۷۶	۰/۲۵	cofe	اثر تصادفی	
-	-	۲/۹۴	۴/۵۲	۱/۱۷	-۱/۰۹	۰/۱۸	T		
-	-	۰/۰۰۴	۰/۰۰۰	۰/۰۲	۰/۰۵	۰/۲۹۴	Prob		
٪ ۲۸	\bar{R}^2		۲/۱۵	D.W		۱۵/۲۲	f		
-	-۲/۹۲	۰/۱۱	۰/۳	۱/۴۶	-	۲/۴۴	cofe	اثر ثابت	۲
-	-۴/۹۹	۵/۵۳	۶/۶۴	۴/۴	-	-۲/۰۹	T		
-	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	-	-۰/۰۴	Prob		
٪ ۵۶/۱	\bar{R}^2		۲/۰۲	D.W	-	۷/۹۷	f		
-	۱/۰۴	۰/۲۱	۰/۱۷	-۲/۵۲	----	۰/۶۹	cofe	اثر تصادفی	
۰/۳۳	----	۱/۹	۲/۷۳	۳/۰۳	-۲/۰۸	----	T		
۰/۵۱۲	----	۰/۰۵	۱/۰۸	۰/۰۰۳	۰/۰۱	----	Prob		
۱۰/۳۷		D.W	۲/۱۶		\bar{R}^2	٪ ۲۹	f		
۲/۶۷	----	۱/۵	۰/۳	۰/۲۸	----	-۳/۲۸	cofe	اثر ثابت	۳
۲/۰۷	----	۴/۷۹	۶/۸۴	۴/۵۸	----	-۲/۸۷	T		
۰/۰۴۲۱	----	۰/۰۰۰۰	۰/۰۰۰۰	۰/۰۰۰۰	----	۰/۰۰۵	Prob		
۸/۴۷		D.W	۲/۰۸		\bar{R}^2	٪ ۵۷/۶۲	f		

۰/۸۱	----	۱/۰۵	۰/۲	۰/۱	----	-۲/۱۵	cofe	اثر تصادفی	
T	۲/۱۱	----	۰/۰۷	۰/۰۵	۰/۵۲	----	۶/۴۴		
Prob	۰/۷	----	۰/۰۴	۰/۰۰۸	۰/۰۰۳	----	۰/۰۰۱		
F	۱۱/۴۷		D.W	۲/۱۶		\bar{R}^2	% ۳		
Coef	-۰/۵۹	۱/۲۷	۱/۲	۰/۲۳	۰/۰۹	-۶/۱۸۶	----	اثر ثابت	۴
T	-۰/۳۹	۲/۷	۳/۲	۴/۶	۳/۵	-۱/۷	----		
Prob	۰/۰۶۹	۰/۰۰۷	۰/۰۰۱	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۸	----		
F	۷/۲۵		D.W	۲/۰۵		\bar{R}^2	% ۵۶		
Coef	-۰/۷	۳/۲	۱/۰۳	-۰/۲۰	۰/۱۷	-۵/۳	----	اثر تصادفی	
T	-۰/۰۸	۰/۷۵	۱/۹۰	۲/۶۹	۲/۹۷	-۰/۱۴	----		
Prob	۰/۹۲	۰/۴۵	۰/۰۶	۰/۰۰۹	۰/۰۰۴	۰/۳	----		
F	۱۰/۲۵		D.W	۲/۱۱		\bar{R}^2	% ۲۹/۳۳		
Coef	-۰/۲۶	۹/۶	۱/۲	۰/۲	۰/۰۹	----	-۳/۷	اثر ثابت	۵
T	-۰/۱۸	۲/۹	۳/۲	۴/۷	۳/۷	----	-۱/۵		
Prob	۰/۰۵	۰/۰۱	۰/۰۰۴	۰/۰۰۰	۰/۰۰۱	----	۰/۰۱۰		
F	۶/۸		D.W	۲/۰۵		\bar{R}^2	% ۵۵/۵۵		
Coef	-۲/۵۶	۰/۰۵۷	۰/۱۹۲	۰/۱۵	۰/۲۵	----	-۰/۰۰۱	اثر تصادفی	
T	-۰/۷۴۱	۲/۰۷۴	۱/۲۱۲	۷/۲۰۷	۱/۲۱۵	----	-۱,۷۳		
Prob	۰/۴۶	۰/۰۴	۰/۲۲۷	۰/۰۰۰۰	۰/۲۲۷	----	۰/۰۰۷		
F	۱۱/۷		D.W	۲/۱۱		\bar{R}^2	% ۲۹		

منبع: نتایج پژوهش

نتایج تخمین مدل‌های (۱) تا (۵) نشان می‌دهد که اثر سرمایه‌گذاری، نیروی کار و صادرات بر رشد اقتصادی مثبت است. در حالی که اثر اندازه‌ی دولت بر رشد اقتصادی منفی است. از آنجایی که در کشورهای در حال توسعه، نیاز به سرمایه‌گذاری برای رسیدن به رشد اقتصادی بالاتر وجود دارد، اثر سرمایه‌گذاری بر رشد اقتصادی در کشورهای مورد بررسی، با فرض ثبات سایر شرایط، مثبت به دست آمده است. مقایسه‌ی اندازه‌ی ضریب سرمایه‌گذاری با سایر مطالعات نشان می‌دهد که این ضریب در مطالعاتی که در کشورهای توسعه‌یافته صورت گرفته است بیش از مقدار این ضریب در مطالعاتی است که در کشورهای در حال توسعه صورت گرفته است (مقدار این ضریب در کشورهای توسعه‌یافته حدود ۱ و در کشورهای در حال توسعه کمتر از ۰/۵ است). این نتیجه بیانگر

این نکته است که بهره‌وری سرمایه در کشورهای در حال توسعه نسبت به کشورهای توسعه یافته پایین می‌باشد. برخورداری دولت‌های کشورهای مورد بررسی از درآمدهای نفتی باعث افزایش اندازه‌ی دولت، افزایش انحصارها و تصدی‌های دولتی در این کشورها شده است. افزایش اندازه و انحصارهای دولتی، باعث کاهش رقابت و تولید در بخش خصوصی می‌شود و همان‌طور که نتایج برآورد نشان می‌دهد، اثر دولت بر رشد اقتصادی نیز منفی است. در نتیجه، کاهش انحصارها دولتی باعث افزایش فضای رقابتی در بازار تولید کالاها و خدمات و همچنین، کاهش هزینه‌ی تولید خواهد شد و حجم تولید را نیز افزایش خواهد داد.

نتایج برآورد الگوهای مورد نظر در این تحقیق نشان می‌دهد که اثر نیروی کار نیز بر رشد اقتصادی اثر مثبت و معنی‌داری بر رشد اقتصادی در این کشورها دارد. این نتیجه با نیاز کشورهای در حال توسعه به نیروی کار برای افزایش تولیدات داخلی مطابقت دارد. مقایسه‌ی ضریب به دست آمده برای نیروی کار با سایر مطالعات صورت گرفته نشان می‌دهد که اثر نیروی کار بر رشد اقتصادی در کشورهای مورد بررسی برابر با این اثر در کشورهای توسعه یافته است. ضریب مثبت نیروی کار و پایین بودن بهره‌وری سرمایه در کشورهای مورد بررسی نشان می‌دهد تکنولوژی که در این کشورها مورد استفاده قرار گرفته است، به علت وجود درآمدهای سرشار نفتی، سرمایه‌بر می‌باشد. یکی از علت‌های اینکه ضریب نیروی کار در این مطالعه برابر با ضریب نیروی کار در کشورهای توسعه یافته ظاهر شده است نیز می‌تواند هماهنگ بودن تکنولوژی کاربر با شرایط اقتصادی این کشورها باشد. برای افزایش بهره‌وری سرمایه و همچنین بهره‌وری بیشتر نیروی کار در این کشورها می‌توان از تکنولوژی‌های کاربر استفاده نمود. علاوه بر این، به طور همزمان نمودن آموزش‌های ارائه شده با تکنولوژی‌های سرمایه‌بر وارداتی اجرا نمود.

نتایج تخمین حاضر در جدول (۴) همچنین نشان می‌دهد که با فرض ثبات سایر شرایط، اثر صادرات بر رشد اقتصادی در کشورهای مورد بررسی مثبت است. در مقایسه با اندازه‌ی ضریب صادرات بر رشد اقتصادی در کشورهای مورد بررسی مثبت است. در مقایسه با اندازه‌ی ضریب صادرات به دست آمده با سایر مطالعات صورت گرفته، نمی‌توان تقسیم بندی مشخصی را برای کشورهای در حال توسعه و توسعه یافته لحاظ نمود. زیرا این ضرایب در میان کشورها و مطالعات مختلف، متفاوت است. اما آنچه مشخص است، در این مطالعه ضریب صادرات، مثبت به دست آمده است و بر این نکته دلالت دارد که افزایش صادرات می‌تواند رشد اقتصادی را در کشورهای مورد بررسی افزایش دهد.

اثر اندازه‌ی دولت بر رشد اقتصادی در مدل‌های (۱)، (۲) و (۳) منفی به دست آمده است. چنین نتیجه‌ای بر این نکته دلالت دارد که اندازه‌های کوچک، متوسط و بزرگ دولت، با فرض ثبات سایر شرایط، اثر منفی بر رشد اقتصادی در کشورهای مورد بررسی دارند. نتیجه‌ی تخمین مدل (۴) نیز نشان می‌دهد که بین اندازه‌ی متوسط و کوچک دولت، اندازه‌ی دولت اثر مثبت (ولی بی معنا) و اندازه‌ی متوسط دولت نیز اثر منفی بر رشد اقتصادی در کشورهای مورد بررسی دارند. با کاهش اندازه‌ی دولت، انحصارها و تصدی‌های دولتی نیز کاهش

می‌یابد و زمینه‌های لازم برای کاهش افزایش سرمایه‌گذاری و رقابت در بخش خصوصی فراهم می‌شود و در نهایت به افزایش بهره‌وری سرمایه و همچنین، افزایش تولید و رشد اقتصادی می‌انجامد. نکته‌ی قابل ملاحظه‌ای که در نتایج برآوردهای جدول (۳) مشاهده می‌شود، پایین بودن مقدار ضریب تعیین تعدیل شده (در مدل‌های تخمینی می‌باشد) در توجیه این موضوع باید به این نکته توجه داشت که همان‌طور که در جدول (۱) عنوان شد، شرایط محیطی و اقتصادی این کشورها، علی‌رغم شباهت‌های عنوان شده، با یکدیگر تفاوت‌های فراوانی دارند و عوامل موثر بر رشد اقتصادی در کشورهای مورد بررسی با هم متفاوت هستند. به عنوان مثال، در کشور کویت یکی از عوامل موثر بر رشد اقتصادی، سرمایه‌گذاری خارجی است که سهم این عامل در اقتصاد ایران ناچیز می‌باشد. مدلی که در این مقاله ارائه شده است، متغیرهای مشترک موثر بر رشد اقتصادی کشورهای مورد بررسی موثر هستند را لحاظ ننموده است. در نتیجه میزان ضریب تعیین توضیح دهنده‌ی مدل‌های تجربی برآورد شده پایین‌تری در حد قابل قبول به دست آمده است. مقادیر آماره‌ی F و دوربین-وایسن نیز در سطح قابل قبولی هستند و بر صحت بودن مدل‌های برآورد شده و عدم وجود خودهمبستگی در اجزای اخلاص تاکید می‌نمایند.

۵. خلاصه، نتیجه‌گیری و پیشنهادات

در این مقاله از الگوی داده‌های تابلویی استفاده شده که نتایج تخمین نشان می‌دهد که با فرض ثبات سایر شرایط، اثر اندازه‌ی دولت بر رشد اقتصادی در کشورهای منطقه چشم‌انداز منفی است. می‌توان بیان نمود که بر خورداری کشورهای مذکور از درآمدهای سرشار نفتی باعث افزایش اندازه انحصارها و تصدی‌های دولت در این کشورها شده است. افزایش اندازه، انحصارها و تصدی‌های دولت زمینه‌های رقابت و سرمایه‌گذاری بخش خصوصی را کاهش داده و این امر باعث کاهش تولید و رشد اقتصادی در اقتصاد این کشورها شده است. از آنجایی که نتایج بر مثبت بودن اثر سرمایه‌گذاری بر رشد اقتصادی تاکید دارد، کاهش اندازه‌ی دولت باعث کاهش انحصارها و تصدی‌های دولت در کشورهای مورد بررسی می‌شود. در نتیجه، زمینه‌های رقابت و سرمایه‌گذاری بخش خصوصی نیز افزایش می‌یابد و باعث افزایش تولید و رشد اقتصادی می‌شود. نتایج تخمین همچنین نشان می‌دهد که اثر نیروی کار بر رشد اقتصادی مثبت است که این نتیجه با نیاز کشورهای منطقه چشم‌انداز که کشورهای در حال توسعه نیز می‌باشند به نیروی کار برای افزایش تولیدات داخلی مطابقت دارد.

با توجه به اهمیت درآمدهای نفتی و اثر این درآمدها در افزایش تولید و رشد اقتصادی و نظر به متکی بودن اقتصاد ملی کشورهای منطقه چشم‌انداز و بخصوص کشور خودمان بر منابع طبیعی بخصوص نفت به منظور غلبه بر کمبودهای اقتصاد تک‌محصولی و جلوگیری از ورود سیستم شوک‌های نفتی و نوسانات برونزا و نیز حفظ ثروت و منابع ملی با تاکید به حرکت به سوی توسعه پایدار دولتمردان باید در راستای رسیدن به

اهداف اقتصادی موردنظر در برنامه پنجم و با تاکید بر چشم انداز بیست ساله کشور اصلاحات ساختاری برای تامین منابع مالی بودجه کشور بنمایند و از طریق تسهیل سایر درآمدها و منابع دیگر نسبت به رفع بی ثباتی و کسری بودجه و تامین آن گام بردارند. اقتدار اقتصادی کشور در مقطع کنونی، حفظ حساب توسعه ملی که همان حساب خیره ارزی در ماده ۶۰ قانون برنامه سوم توسعه است بعنوان یک حساب پس انداز دولت در راستای ارتقای سرمایه گذاری و افزایش تولید می باشد. بنابراین دولت و مجلس نظام جمهوری اسلامی ایران بایستی با تاکید بر اقتدار ملی و تاکید بر بکارگیری سیاست‌های مالی درست به بررسی اثرات درآمدهای نفتی در اقتصاد ملی پرداخته و با دید حفظ منابع نسلهای آتی در راستای وابستگی به درآمدهای نفتی تلاش و عنایت خاص داشته باشند.

منابع

- جعفری صمیمی، احمد و محنت فر، یوسف. ۱۳۸۵. بررسی کشش پذیری درآمدهای نفتی در اقتصاد ایران. فصلنامه بررسی‌های اقتصادی دانشگاه شهید چمران اهواز. شماره: ۲.
- حیدری، حسن و همکاران (۱۳۸۹) رابطه بین اندازه دولت و رشد اقتصادی: مطالعه موردی کشورهای عضو اوپک حاشیه خلیج فارس، فصلنامه اقتصاد مقداری، دوره ۷، شماره ۳.
- راسخی، سعید و ذبیحی، المیر. ۱۳۸۷. مزیت رقابتی در سطح بنگاه: مفهوم و تئوری. مجله پژوهشنامه علوم اقتصادی (علوم انسانی و اجتماعی)، ویژه نامه اقتصادی. شماره ۳۱.
- رفیعی، هادی و منصور زیبایی (۱۳۸۲). اندازه دولت، رشد اقتصادی و بهره‌وری نیروی کار در بخش کشاورزی. اقتصاد کشاورزی و توسعه، ۴۳-۴۴: ۹۰-۷۷.
- روزبهان، محمود. ۱۳۸۱. مبانی توسعه اقتصادی. تهران: انتشارات تابان، چاپ ششم
- شاه آبادی، ابوالفضل. ۱۳۷۸. بررسی عوامل تعیین کننده رشد اقتصادی ایران. فصلنامه مفید. شماره: ۲۷
- شفیعی، افسانه، شهرزاد برومند و احمد تشکینی. (۱۳۸۳). آزمون تاثیر سیاست‌های مالی بر رشد اقتصادی. پژوهش نامه اقتصادی، ۱۱: ۱۱۲-۸۱
- صادقی شاهدانی، مهدی، کامران ندیری و وهاب قلیچ. (۱۳۸۸). اثرات نقش حاکمیتی و تصدی‌گری دولت بر توزیع درآمد به روش ARDL. مطالعه‌ی موردی ایران. اقتصاد مقداری، ۶(۴): ۷۳-۱۰۰.
- صیاد زاده، علی و دیگران (۱۳۸۶) بررسی رابطه بین اندازه دولت و رشد اقتصادی در ایران: برآورد منحنی آرمی، پیک نور، سال پنجم، شماره چهارم.
- فرجادی، غلامعلی. ۱۳۶۶. ظهور و افول علم اقتصاد توسعه. مجله برنامه و توسعه. شماره ۹
- کریمی، سعید و محنت فر، یوسف. ۱۳۸۵. بررسی اثر درآمدهای نفتی بر اندازه دولت در اقتصاد ایران. همایش ملی مجمع تشخیص مصلحت نظام تهران، ایران.
- محنت فر، یوسف و سیده و جیهه میکائیلی. (۱۳۹۲). ارزیابی ارتباط نرخ تورم و شکاف تولید در ایران. فصلنامه سیاست‌های مالی و اقتصادی، (۳): ۹۷-۱۱۶.
- Albatel, A. (2000). **The Relationship between Government Expenditure and Economic Growth in Saudi Arabia.** *Journal of King Saud University*, (2): 173-191
- Alfonso, A. & D. Furceri. (2008). **Government Size Composition Volatility and Economic Growth.** Working paper series, No. 849.
- Anaman, K. (2004). **Determinants of Economic Growth in Brunei Darussalam** *Journal of Asian Economics*, 15: 769-777.

Barro, R. (1991). **Economic Growth in a Cross Section of Countries**. *The Quarterly journal of Economics*, 106(2): 43-407.

Breitung, J.(2000). **The Local Power of Some Unit Root Tests for Panel Data**. *In Advances in Economics*, 15: Nonstationary Panels, Panel Co integration, and Dynamic Panels, ed. B. H. Baltagi,161-178. Amsterdam: JAI Press.

Dalamagas, B.(2000). **Public Sector and Economic Growth: the Greek Exoerience**, *Applied Economics*, ۳۲: ۲۸۸-۲۷۷

Dar, A. & S. A. Khalkhali. (2002). **Government Size, Factor Accumulation, and Economic growth: Evidence from OECD Countries**. *Journal of Policy Modeling*, 24, 679-692

The Evaluation of Government Size and its Relation to the Growth of Economy: A Case Study of Iran's 2020 Vision Competitors (2003-2013)

Uosef Mehnatfar, Seyyedeh Neda Rahimi

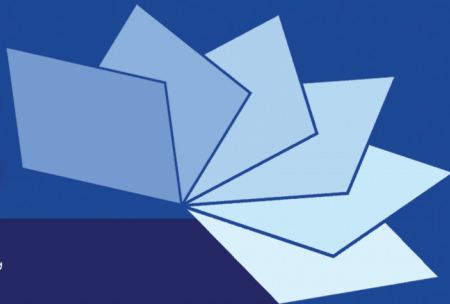
Received: 24 December 2015

Accepted: 17 July 2016

The present study examines the practical relations between government size and economic growth outlook for 23 regional countries over a period of 10 years (2003-2013) utilizing Panel Data Model for this purpose. The findings indicate that for those countries enjoy high levels of oil revenues, government size has a significant, negative impact on investment by private sector and also on gross domestic product. On the other hand, increase in labor force, increase in capital growth and an increase in exports leave a positive effect on economic growth. The mentioned countries, therefore, have to reconsider government size in order to be able to decrease their expenses in order to facilitate economic growth. To facilitate economic growth further, these countries have to play a prominent role in optimizing the allocation of revenues while enhancing economic efficiency.

JEL Classification: N1 ,O1 ,C23,04,05

Key Word: *the size of government, Economic Growth, Model of Panel data, outlook regional.*

سیاست های راهبردی وکلان

کمیسیون نظارت دبیرخانه مجمع تشخیص مصلحت نظام

تدوین مدلی برای ارزیابی و رتبه بندی دانشگاه های کشور با استفاده از شاخص ترکیبی و بر اساس عملکرد بودجه ای آنها مرضیه شفیعی، میثم امینی، محمد ابویی اردکان	۱
راهبرد توسعه اقتصادی مبتنی بر میراث فرهنگی بهروز افخمی	۲۷
بررسی اندازه ی دولت و رابطه آن با رشد اقتصادی مطالعه ی موردی کشورهای منطقه چشم انداز (۲۰۱۳-۲۰۰۳) یوسف محنت فر، سیده ندا رحیمی	۴۹
اثرات بازدارنده فساد مالی بر جذب سرمایه گذاری مستقیم خارجی در حوزه کشورهای عضو کنفرانس اسلامی وحید شقاقی شهری، شیرین واحد رسولی، مریم طیاری	۶۷
تأثیر هدفمندی یارانه ها بر شدت انرژی در صنعت ایران کامران محمودپور، میلاد سلیمانی، یاسر سیستانی بدوئی	۹۱
اثر درآمدهای نفتی بر ارزش افزوده زیر بخش های صنعت در ایران با مدل فضا-حالت یونس نادمی، هدی زبیری	۱۲۵
اثر فساد اقتصادی بر نابرابری توزیع درآمد مهدی ادیب پور، آزاده محمدی ویایی	۱۵۳
بررسی جایگاه سیاست های کلی نظام در دادرسی اداری امید شیرزاد	۱۶۹

1	A Model for Evaluation and Ranking Iranian Universities By Composite Index and based on Budget Operation Marzieh Shafiei, Meisam Amini, Mmohammad Abooyee Ardakan
27	Strategy for Economic Development based on Cultural Heritage Behrouz Afkhami
49	The Evaluation of Government Size and its Relation to the Growth of Economy A Case Study of Iran's 2020 Vision Competitors (2003-2013) Uosef Mehnatfar, Seyyedeh Neda Rahimi
67	The Preventive Role of Corruption in Attracting Foreign Direct Investment Case Study: Organization of the Islamic Conference (OIC) Vahid Shaaqqa Shahri, Shirin Vahed Rasouli, Maryam Tayari
91	The Impact of Targeted Subsidies on Energy Intensity in Iran Industries Kamran Mahmoudpour, Milad Soleimani, Yaser Sistani
125	The Effect of Oil Revenue on the Value Added of Subsectors of Iran's Manufactory Using State-Space Model Younes Nademi, Hoda Zobeiri
153	The Effects of Corruption on Economic Inequality of Income Distribution Mehdi Adib Pour, Azadeh Mohammadi Viace
169	Checking the Position of General Policies in Administrative Adjudication Omid Shirzad